

BALKANLAR'DAKİ AYDINLIĞI BUGÜNE KADAR GELEN İLİM MEŞ'ALESİ

Şumnu Nüvvap Medresesi

1908 yılında Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında kesin bir sınır çizilince, Bulgaristan'da Türkler, din görevlisi, müftü vekili, naip yetiştirmek için İstanbul'daki medreselere öğrenci gönderemez oldu. 1909'da yapılan bir anlaşma ile iki devlet Bulgaristan müftülüklerini birlikte düzenledi. Ancak, mevcut kadrolar bitti.

Şumnu'daki Nüvvâp Okulu krallık döneminde Bulgaristan Türk azınlığının en yüksek eğitim öğretim kurumu olmuş, Türklerin eğitim hayatında da önemli bir yer tutmuştur.

Nüvvâp okuluna, Bulgaristan'ın tam bağımsızlığını ilan edilmesiyle ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü, daha önce tam bağımsız olmayan, Osmanlı devletine vergi veren bir muhtar prenslik olan Bulgaristan'da Türkler, din görevlisi, müftü vekili, naip yetiştirmek için İstanbul'daki medreselere öğrenci gönderemiyorlardı.

1908 yılında Bulgaristan bağımsızlığını ilân edince, iki ülke arasında tam bir sınır girdi. Artık İstanbul'a öğrenci göndermek pek kolay olmadı. Bulgaristan'da görev yapacak Türk din adamlarını, müftü vekillerini ve naip yetiştirmek üzere Bulgaristan'da bir okul açmak ihtiyacı zamanla daha fazla hissedildi. 1909 yılında Türkiye ile Bulgaristan arasında imzalanan sözleşme ile Bulgaristan müftülükleri iki devletçe düzenlendi.(1)

İlk zamanlarda Bulgaristan Türkleri mevcut kadrolarla yetindiler. Ama zamanla bu kadrolar bitti. Halkın ihtiyacı olan gerekli kadroları yetiştirmek için bir ilmi ve dinî kuruluşa ihtiyaç duyuldu. İşte bu ihtiyaçları karşılamak üzere, 1922 yılında Deliorman'ın merkezi sayılan Şumnu şehrinde "Nüvvâp" adında bir okul açıldı.

Aslında Nüvvâp, anavatanın Bulgaristan Türkleri'ne bir hediyesidir. Osmanlı hükümeti, Rumeli'de kalan soydaşlarını unutmamıştır. Balkan harbinde hezimete uğramasına rağmen 29.09.1913 tarihinde yapılan bir anlaşmayla müftü ve müftü naipleri yetiştirmek için hususi bir okul açılması karara bağlanmıştır. Anavatan, o karanlık günlerde bile yabancı ellerde yetim kalmış masum evlâtlarını düşünmüştür.

Nüvvâp Okulu esasen dinî bir mahiyet taşımakla beraber, hiçbir zaman eski manada bir medrese olarak kabul edilemez. Belki Nüvvâp, dünyada eşi bulunmayan, müstesna bir ilim ve irfan ocağıdır. Nüvvâb'a kaynak olan Medrese-i Aliyye'de köylere imam ve hatip yetiştiriliyordu. Lise kısmından ise bütün Bulgaristan Türk okullarına öğretmen çıkıyordu. Bu takdirde pedagoji derslerinin de, tatbikatıyla beraber görülmesi, okutulması gerekiyordu. Nihayet memlekete müftü de lâzımdı. İşte lî kısmından da müftüler ve Rüştîye öğretmenleri yetiştiriliyordu.

Nüvvâp Okulu, Türk halkının eğitim hayatında çok mühim ve müspet bir rol oynamıştır. Yıllarca Bulgaristan Türkü'nün ilmi ve dinî ihtiyaçlarını karşılamıştır. Nüvvâp, Bulgaristan Türkü'nün karanlık âfâkında parlayan bir yıldızdır. Türk halkının millî ve dini

destekçisi Nüvvâp idi. Millî varlığımızı, benliğimizi muhafazayı da biz Nüvvâb'a borçluyuz. (2)

Nüvvâb'ın Kuruluşu
Nüvvâp Okulu, Bulgaristan
Başmüftülüğü'ne bağlıydı. Başmüftülüğü

Osmanlı devleti, 1913'de Bulgaristan ile bir anlaşma yapara müftü ve müftü naipleri yetiştirmek için hususi bir okul açılması karara bağlanmıştır. Anavatan, o karanlık günlerde bile yabancı ellerde yetim kalmış masum evlâtlarını düşünmüştür. Şumnu Nüvvap Medresesi, aynı zamanda lise öğretmeni de yetiştirmiştir.

Bulgaristan Türkleri için müftü adayları yetiştirirken, öte yandan değerli öğretmenler de yetiştirmiştir. Bulgaristan Türk azınlığı aydın kişiler çıkarabilmişse, bunu büyük ölçüde Nüvvâp Okulu'na borçludur. Türkiye'ye öğrenci gönderme imkân-

bir dostluk havası meydana gelmişti.

İşte böyle bir dostluk atmosferi içerisinde, 1913 İstanbul Antlaşması'nda öngörülen okulun açılması için zamanın geldiğini ve zemininin müsait olduğunu gören zamanın Başmüftüsü Süleyman Faik, hemen harekete geçer. Nüvvâp okulunun nizamname, program ve talimatnamesini hazırlamak üzere bir heyet kurdu. Heyet, Şumnu'da Nüvvâb'ın iskeletini hazırladı. Heyette yer alan Emrullah Efendi, muhaliflerin itirazlarına rağmen, Nüvvâb'ın kuruluşu olan 1922'den itibaren yirmi yıl bu okulun müdürlüğünü yaptı. Onun vefatından sonra müdür olarak Nüvvâb'ın başına Şeyh Yusuf Ziyaeddin (Şeyh Efendi) getirildi.(5) 1944'te komünistler gelince onu azat ettiler. Yerine Ahmet Hasan'ı müdür yaptılar.

Nüvvâp, 1926 yılında ilk mezunlarını verdi. 1947 yılına kadar toplam 677 öğrenci Nüvvâb'ı bitirdi. O yıl okulun statüsü değiştirildi ve Nüvvâp, "Gimnazya" oldu. Çok geçmeden de Nüvvâp Okulu tamamen kapatılıp tarihe karıştı.(6) Öğretmenlerin 15'i anayurda geldiler. Öğrencilerin de çoğu aileleriyle birlikte anayurda döndüler. Binası Bulgar öğrencilere yurt yapıldı.(7)

Eğitim

Kadı vekili ve müftü yetiştirmek maksadıyla açılan Medresetü'n-Nüvvâp, Tâlî ve Âlî olmak üzere iki bölümden müteşekkildi. Tâlî kısmı lise, Âlî kısmı ise yüksek okul seviyesinde idi. Tâlî kısmına ancak 1932-1933 ders yılı sonunda Maarif Bakanlığı'nca lise statüsü verildi. Başlangıçta öğretime Tâlî kısmı ile başlanmış, Âlî kısmının ise ancak 1930'da 8. öğretim yılında mümkün olabilmıştır.(8)

Esasen, Nüvvâb'ın programı geniş konuları kapsayıcı olarak hazırlanmış, Türk Tarihi ve Türk Edebiyatı Tarihi gibi konuları da ihtiva etmiş olmasına rağmen, Nüvvâb Okulu sadece din okulu diye yanlış tanımlayanlar da olmuştur. Bu medresede; Arapça, Türkçe ve dinî eğitim yapılıyordu. Yüksek bölümde verilen dersler, Kahire'deki el-Ezher Üniversitesi'ndeki öğrenime benzemektedir. 1927 yılına doğru Medresenin Arapça öğretmenliğini Muhammed Abduh'un eski bir öğrencisi olan Şeyh Yusuf Ziyaeddin yapmıştır.(9)

Nüvvâp öğrencilerinin resmi kıyafetleri; beyaz sarık, koyu renk ceket ve pantolundu.

Öğretim Kadrosu

Okulun Âlî kısmından mezun olan Muharrem Abdullah, Osman Seyfullah (Keskiöğlü), Ahmed Hasan Davud (Davudoğlu), Başmüftülük tarafından Mısır'da el-Ezher Üniversitesi'ne gönderilmişlerdi. Bunlardan başka, İsmail Mehmet (Ezherli) 1940-41 ders yılında adı geçen üç kişi ile beraber Mısır'dan dönerek Nüvvâb'a öğretmen oldular.

Şumnu Tali Medresetü'n-Nüvvap hocaları ve 1926-1927 eğitim yılı ve ikinci mezunları. (Üstte) Fotoğrafın orijinali Nüvvap hocalarından Osman Kılıç'tadır. Hasan Recep (Hasan Yeşilova)'ın 1924 senesinde Medresetü'n-Nüvvap'tan pekiyi derecede ile almış olduğu Bulgarca ve Osmanlıca olarak hazırlanan icazetnamesi (solda).

ve müftülüklere, zaman zaman tutucu hocalar geldi veya getirildi. Bu hocalar Nüvvâp Okulu'nu da tutucu bir medrese haline getirmeye çalıştılar. Bu çabalarının da Bulgar hükümetinden de destek gördüler. Bulgar makamları, Bulgaristan Türklerini anavatan Türkiye'den uzaklaştırma çabasıyla tutuculara arka çıktılar. Kimi hocalar, bu Bulgar politikasına alet oldular. Bu yüzden bu okula ilişkin tartışmalar hep canlı kaldı.

Resmen adı "Medresetü'n-Nüvvâp" olmakla birlikte, bu okul hiçbir zaman tamıyla tutucu, gerici bir okul olmamıştır. Bu okulda görev yapmış değerli hocaların çoğu aydın kişilerdi. Onlar sayesinde Nüvvâp Okulu bir yandan

ların yok denecek kadar kısıtlı olduğu bir dönemde, Bulgaristan'daki Türk çocukları, ortaokulu bitirdikten sonra ancak Nüvvâp Okulu'na gidebilmişler ve buradaki hocalar tarafından yetiştirilmişlerdir.(3)

Nüvvâb'ın kuruluşu; İstanbul Muahedename'sine dayanır.(4) Fakat araya giren Birinci Cihan Harbi, bu teşebbüsün gerçekleşmesine meydan vermemiştir.

Nihayet harp alevleri sönmüş, ortalık biraz yatışmıştı. Türkiye ile Bulgaristan, hasbelkader bu harp esnasında aynı cephede yer almışlardı. Harp sonunda iktidara gelen Çiftçi Birliği Partisi'nin lideri Stanboliyski ile Atatürk arasında yakın